

УДК 378.016:616-006+616-039.75:614.253.1/.2

**PECULIARITIES OF TEACHING THE CYCLE OF THEMATIC
IMPROVEMENT "GENERAL MEDICAL PRACTICE:
ONCOLOGICAL AND PALLIATIVE CARE "FOR FPM DOCTORS
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ЦИКЛУ ТЕМАТИЧНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ
«ЗАГАЛЬНА ЛІКАРСЬКА ПРАКТИКА:
ОНКОЛОГІЧНА ТА ПАЛІАТИВНА ДОПОМОГА» ДЛЯ ЛІКАРІВ ЗПСМ**

Vysochyna I. L. / Височина І. Л.

d.m.s., prof. / д.м.н., проф.

ORCID: 0000-0003-3532-5035

Vasylevska I.V. / Василевська І. В.

s.m.s., as.prof. / к.м.н., доц.

ORCID: 0000-0003-0881-1353

Dnipro State Medical University, Dnipro, V. Vernadsky, 9, 49044

Дніпровський державний медичний університет, Дніпро, В. Вернадського, 9, 49044

Анотація. В статті розглядаються особливості проведення циклу тематичного удосконалення (ТУ) лікарів за фахом «загальна практика сімейна медицина» (ЛЗПСМ) з питань онкології та паліативної допомоги, що обумовлено медико-соціальним значенням зростання захворюваності на злоякісні новоутворення (ЗН), особливою роллю ЛЗПСМ в профілактиці онкологічних захворювань (ОЗ) та виявленні ЗН на ранніх стадіях процесу, та необхідністю забезпечення сімейними лікарями організації медичної допомоги на первинній ланці таким хворим на різних стадіях перебігу хвороб. У відповідності до завдань навчання, структура робочої програми циклу ТУ складається з двох модулів - «Онкологічна допомога в практиці сімейного лікаря» та «Паліативна допомога в практиці сімейного лікаря» з акцентом уваги сімейних лікарів на юридичні та етичні засади організації надання, як онкологічної, так і паліативної допомоги у відповідності до нормативних документів МОЗ України та компетенцій ЛЗПСМ.

Ключові слова: цикл тематичного удосконалення, загальна лікарська практика, злоякісні новоутворення, онкологічна та паліативна допомога, хронічний больовий синдром

Вступ. Понад чверть століття триває реорганізація всіх рівнів системи охорони здоров'я в Україні. За цей час зміцнилися позиції громадського здоров'я в цілому і, особливо, первинної медичної допомоги, що супроводжувалось суттєвим поліпшенням таких професійних компетенцій лікарів як діагностично-лікувальна робота за традиційними терапевтичним та педіатричним напрямками, санітарно-просвітницька опіка та невідкладна допомога. Сьогодні серед основних завдань первинної медичної допомоги набувають пріоритету питання онкології та паліативної допомоги, отже у всьому світі і в Україні має місце постаріння населення.

Основной текст. Актуальність питань медико-соціального значення зростання захворюваності на злоякісні новоутворення (ЗН), особлива роль ЛЗПСМ в профілактиці онкологічних захворювань (ОЗ), виявленні ЗН на ранніх стадіях процесу та організації медичної допомоги таким хворим на різних стадіях перебігу, обумовили розробку та впровадження на кафедрі сімейної медицини ФПО Дніпровського державного медичного університету (ДДМУ) циклу тематичного удосконалення (ТУ) «Загальна лікарська практика: онкологічна та паліативна допомога» тривалістю 2 тижні (78 годин).

У відповідності до робочої програми цикл ТУ складається з двох модулів.

Модуль 1 - «Онкологічна допомога в практиці сімейного лікаря» (тривалість навчання: 1 тиждень - 36 годин) містить 9 тем, кожна з яких поступово формує алгоритм мислення та дій ЛЗПСМ в цьому напрямку.

1. «Юридичні та етичні засади організації і надання онкологічної допомоги» [1, 2]
2. «Канцеропревенція в практиці ЛЗПСМ» [3]
3. «Скринінгові програми на виявлення ЗН на ранніх стадіях розвитку» [4]
4. «Діагностика раку на ранніх стадіях. Основні ранні клінічні симптоми у онкологічних хворих» [5]
5. «Компетенції ЛЗПСМ з надання онкологічної допомоги згідно чинної нормативної бази з ресурсу Державного Експертного Центру МОЗ України за напрямком «Онкологія» [6]
6. «Онкологічна допомога дітям» [7]
7. «Онкологічні проблеми осіб похилого віку»
8. «Фармакологічні аспекти онкологічної медицини» [8]
9. «Біоетичні, соціальні та духовні аспекти надання онкологічної допомоги» [9]

Модуль 2 - «Паліативна допомога в практиці сімейного лікаря» (тривалість навчання: 1 тиждень - 42 години) складається з п'яти основних тем.

1. «Юридичні та етичні засади організації і надання паліативної допомоги»
2. «Біоетичні, соціальні та духовні аспекти надання паліативної допомоги» [12]
3. «Організація паліативної допомоги хворим на ВІЛ-інфекцію III, IV стадії та туберкульоз» [13]
4. «Паліативна допомога залежним на алкоголь та наркотичні засоби пацієнтам»
5. «Паліативна допомога дітям» [16]

Всі теми циклу ТУ є актуальними і викликають живий інтерес ЛЗПСМ. Беручи до уваги, що кожен лікар час від часу стикаються з питанням нормативного документування тих чи інших ситуацій, що витікають з діагностично складних процесів або ініційовані конфліктними пацієнтами, практичне заняття «Юридичні та етичні засади організації і надання паліативної допомоги» є фундаментальним з огляду розуміння стану і процесів розвитку системи паліативної та хоспісної допомоги населенню в нашій державі. Основні питання, з якими стикаються ЛЗПСМ в юридичній площині - це права онкологічно хворих на безоплатну допомогу та лікарські засоби, що потребує обов'язкового розгляду таких питань як:

- Нормативна база (Загальна декларація прав людини; Конституція України. Стаття 49; Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.92 № 2802-ХІІ; Рекомендації парламентських слухань на тему: "Організація протиракової боротьби в Україні. Проблеми та шляхи їх вирішення", схвалених Постановою Верховної Ради України від 2 вересня 2020 року № 862-ІХ та ін.);

- Види безоплатної медичної допомоги для онкохворих;

- Алгоритм отримання безкоштовних ліків для онкохворих;

- Інформація про стан забезпечення ліками онкохворих [1] та сучасними пропозиціями Національної служби здоров'я України (НСЗУ) «Програма медичних гарантій-2021: пропозиції за напрямом онкологія» [2].

Всі документи для вивчення за темою знаходяться в постійному доступі на інтернет-сторінці кафедри сімейної медицини ДДМУ.

Базовим для розгляду на практичних заняттях є Наказ МОЗ України №1308 від 04.06.2020 «Про удосконалення організації надання паліативної допомоги в Україні». Наказ дає чітку уяву про термінологію, яка вживається в паліативній допомозі (ПД) та основні складові ПД - симптоматична терапія, попередження та лікування хронічного больового синдрому, медикаментозна терапія, надання ефективного знеболення, соціальна (в тому числі надання соціальної послуги паліативного догляду), духовна і психологічна підтримка Пацієнта та його сім'ї, інших осіб, що здійснюють догляд за Пацієнтом. Результуючим для кожного лікаря слухача ТУ є усвідомлення основних завдань ПД - покращення якості життя Пацієнта та членів його сім'ї, інших осіб, що здійснюють за ним догляд, завдяки ранньому виявленню, ретельній оцінці та лікуванню болю, супутніх симптомів і ускладнень, й вирішення фізичних, психологічних, духовних та соціальних проблем Пацієнта.

На практичних заняттях в режимі рольових ігор ми відпрацьовуємо навички медичного симптоматичного командного супроводу ЛЗПСМ та координації його допомоги з медичною сестрою, фармацевтом, психологом, фізіотерапевтом, релігійними служителями, соціальними службами та волонтерами, членами родини. Надаємо слухачам циклу відеоінструкції по догляду за хворими, які ми підібрали у вільному доступі YouTube.

За розрахунками ВООЗ (2017) загальна потреба в ПД дітям (0-17) в Україні складає 3348 на 100 тис. населення з суттєвою різницею в такій допомозі по окремим областям, де Дніпропетровська область за потребою займає друге місце [16], що актуалізує вибір тематики практичного заняття з паліативної допомоги дітям. Також, значущим в практиці лікаря первинної ланки є питання паліативної допомоги пацієнтам з хронічним больовим синдромом, з руховим неврологічним дефіцитом та з деменцією. Принципи надання цього виду допомоги розглядаються на практичних заняттях у відповідності Наказу МОЗ України №311 "УКП паліативної медичної допомоги при хронічному больовому синдромі» від 25.04.2012. та за Наказом МОЗ України №736 від 19.07.2016 «УКП первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) та паліативної медичної допомоги «Деменція», в якому сучасна концепція фармакотерапії ХрБС ґрунтується на уявленні про певні рівні (етапи) знеболення. Сьогодні активно обговорюються рекомендації ВООЗ щодо застосування трансдермальних форм (ТДФ) фентанілу і бупренорфіну в якості альтернативи пероральним опіоїдам. Особливості застосування ТДФ відпрацьовуються на практичному занятті з кожним слухачем ТУ на прикладі препарату Дюрогезік, який зазначений в «Інструкції для медичного застосування лікарського засобу Дюрогезік»(наказ МОЗ України від 29.12.2014 №1019).

Розгляд теми «Організація паліативної допомоги хворим на ВІЛ-інфекцію III, IV стадії та туберкульоз» розпочинається з оперативної інформації про офіційно зареєстровані випадки ВІЛ-інфекції, СНІДу та смертей з сайту ДУ "Центр громадського здоров'я МОЗ України" [13], що надає можливість привернути увагу ЛЗПСМ до проблеми, як в Україні в цілому, так і нашому Дніпропетровському регіоні на поточний час.

Враховуючи те, що ВІЛ-інфіковані пацієнти мають право отримувати паліативну допомогу на всіх рівнях надання медичної допомоги, починаючи з первинного, ЛЗПСМ необхідно не тільки налагодити з ними спілкування, а ще вміти правильно визначити місце перебування пацієнта (дома або в спеціалізованому хоспісі) в залежності від стану, індивідуальних потреб та організувати догляд тих хворих, які потребують специфічних послуг. До компетеній сімейних лікарів також належить питання щодо оцінки умов, за яких можливе паліативне лікування хворих на ТБ вдома, з оцінкою наявності показань для госпіталізації тих хворих, яким проводиться паліативне лікування. Головне, що ЛЗПСМ повинен пам'ятати - надання ПД хворому на ТБ в домашніх умовах можливе лише в разі суворого дотримання вимог інфекційного контролю. Перелічені вище положення чітко структурують практичне заняття з лікарями.

Для кращого розуміння психології невиліковних пацієнтів та їх родичів ми надаємо лікарям-слухачам можливість роботи в кафедральній бібліотеці та з ресурсами на facebook: «Паліативна допомога в Україні» <https://www.facebook.com/PalliativecareinUkraine/>; «З повагою до людської гідності» <https://www.facebook.com/RespectingHumanDignity/>; «Українська асоціація паліативної допомоги дітям» <https://www.facebook.com/UkrainianAssociationOfPallCareForChildren/>; «Денний Хоспіс» <https://www.facebook.com/denniyhospice/>; «Міжнародний фонд «Відродження» <https://www.facebook.com/irf.ukraine/>.

Куратором циклу призначена к. мед. н., доцент Василевська І. В. з огляду того, що має спеціальну підготовку з питань паліативної та хоспісної допомоги, пройшла цикл навчальних семінарів із застосування Порядку надання паліативної допомоги для органів охорони здоров'я і співробітників профільних кафедр вищих навчальних медичних закладів та закладів післядипломної освіти, які проводяться за наказом МОЗ України 03.3-04/32006/2-20 від 28.10.2020, що дозволяє в режимі реального часу імплементувати новітню інформацію та нормативну документацію в навчальний процес і безпосередньо в повсякденну практику лікарів-слухачів, також опанувала програму тренінгу для тренерів (ТОТ) «Ведення випадку туберкульозу в закладах первинної медико-санітарної допомоги» (2013, м. Київ), пройшла тренінг «Ефективне консультування і мотивація до тестування на ВІЛ-інфекцію пацієнтів центрів первинної медико-санітарної допомоги і профілактика стигматизації людей, які живуть з ВІЛ» (2015, м. Дніпропетровськ), має сертифікат учасниці тренінгу для тренерів «Ведення пацієнта з ВІЛ-інфекцією/СНІДом сімейним лікарем» в рамках проекту RESPECT «Зменшення стигми та дискримінації, пов'язаної з ВІЛ, до представників груп найвищого ризику в медичних закладах України»

за підтримки Агенства США з міжнародного розвитку (USAID) (2016, м. Львів).

Таким чином, актуальність та необхідність проведення навчання ЛЗПСМ з питань онкології та паліативної допомоги не викликає ніяких сумнівів та забезпечується високопрофесійним супроводом в особі куратора даного ТУ.

Для оцінки ефективності проведення ТУ «Загальна лікарська практика: онкологічна та паліативна допомога» для ЛЗПСМ наприкінці навчання нами обов'язково проводиться анонімне анкетування слухачів, що дозволяє своєчасно вносити корективи в процес навчання та мати зворотній зв'язок щодо якості навчального процесу.

Висновки.

1. Доведена необхідність вивчення питань надання паліативної та хоспісної допомоги в межах компетенцій ЛЗПСМ, що обумовило розробку ТУ «Загальна лікарська практика: онкологічна та паліативна допомога» в межах безперервного навчання лікарів первинного рівня надання медичної допомоги.

2. За результатами анкетування слухачів ЛЗПСМ цикл ТУ «Загальна лікарська практика: онкологічна та паліативна допомога», розроблений співробітниками кафедри добре структурований, є важливим з точки зору підвищення професійного рівня надання медичної допомоги та проводиться на високому професійному рівні.

Література:

1. <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/> Права онкологічно хворих на безоплатну допомогу та лікарські засоби.

2. <https://nszu.gov.ua/novini/programa-medichnih-garantij-2021-propoziciyi-zapryatom-on-348>

3. Наказ МОЗ України №601 від 03.08.2012 «Стандарти первинної медичної допомоги при припиненні вживання тютюнових виробів» https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/2012_601_dod2smd.pdf

4. Клінічна настанова «Скринінг у первинній допомозі», 2018 // <https://www.dec.gov.ua/mtd/skryning-u-pervynnij-dopomozi/>

5. Діагностика раку на ранніх стадіях. <https://moz.gov.ua/article/for-medical-staff/diagnostika-raku-na-rannih-instrukcijastadijah-> Оригінал: http://www.who.int/cancer/publications/cancer_early_diagnosis/en/

6. Галузеві стандарти та клінічні настанови «Онкологія» https://www.dec.gov.ua/cat_mtd/onkologiya

7. <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/cancer-in-children>

8. Шевченко А.І. Онкологія. - Підручник для студентів. – Запоріжжя.: 2006.- 256 с.

9. https://meduniver.com/Medical/onkologia/problemi_bolnix_rakom.html
MedUniver

10. Формат підготовки сімейних лікарів з питань паліативної допомоги в Дніпропетровському регіоні // Височина І.Л., Вальчук С.І., Василевська І.В. // Медичні перспективи -2020 -Т. XXV -№ 2. - С. 12-18.

11. Досвід підготовки сімейних лікарів з питань паліативної допомоги.//

Scientific and pedagogic internship «Challenges of modernization of medical education in Ukraine and EU countries»: Internship proceedings, December 8-17, 2018. Lublin. 124 pages. P.26-29.

12. <https://upc.lviv.ua/publikatsiji/180-dukhovna-rol-v-paliativnij-meditsini-paliativna-dopomoga-i-tserkva-v-ukraini>

13. <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/vilsnid/statistika-z-vilsnidu/statistichni-dovidki-pro-vilsnid>

14. Паліативна та хоспісна допомога хворим на туберкульоз: навчальний посібник для студентів ВМНЗ МОЗ України, лікарів-інтернів за спеціальностями "Фтизіатрія", "Загальна практика-сімейна медицина", "Внутрішні хвороби", "Інфекційні хвороби" / Ю.І. Феценко [та ін.]. - Київ: ВСВ "Медицина", 2017. - 126 с.

15. Паліативна допомога при ко-інфекції туберкульоз/ВІЛ* //О.С. Шевченко, В.М. Козько, Л.Д. Годоріко, В.І. Петренко, Н.Ф. Меркулова, О.О. Погорєлова //Сайт журналу «Туберкульоз, легеневі хвороби, ВІЛ-інфекція». № 1 (32), 2018.

16. <https://socialdata.org.ua/en/many-people-ukraine-need-palliative-care/>
How many people in Ukraine are in need of palliative care? December 26, 2017

Abstract. *The article considers the features of thematic improvement (TU) of doctors in the specialty "General Practice of Family Medicine" (LZPSM) on oncology and palliative care, due to the medical and social significance of the growth of malignant neoplasms (MN), the special role of LZPSM in cancer prevention (OZ) and detection of ZN in the early stages of the process, the organization of primary care in such patients at different stages of the course in the reorganization of the health care system in Ukraine.*

The structure of the working program of the TU cycle and the topics of classes of two modules are given, module 1 - "Cancer care in the practice of a family doctor" and module 2 - "Palliative care in the practice of a family doctor". Legal and ethical principles of organization and provision of both oncological and palliative care and basic principles of palliative care for patients with chronic pain, motor neurological deficit, dementia, patients with stage III, IV HIV and tuberculosis in accordance with the regulations are described in detail. documents of the Ministry of Health of Ukraine, as well as routing of such patients depending on the peculiarities of their condition.

Key words: *cycle of thematic improvement, general medical practice, malignant neoplasms, oncological and palliative care, chronic pain syndrome.*